

Аннотація.

В статті розглянуто сучасні тенденції в формуванні середовища вищих навчальних закладів засобами ландшафтного дизайну. Виявлені характерні прийоми архітектурно-ландшафтової організації об'єктів на основі ландшафтних компонентів.

Ключові слова: архітектурно-ландшафтне середовище, ландшафтний дизайн, споруди, внутрішній двір, геопластика.

Annotation

The article deals with current trends in shaping the environment of higher education institutions by means of landscape design. Typical techniques of architectural and landscape organization of objects based on landscape components are revealed.

Keywords: architectural and landscape environment, landscaping, facilities, courtyard, geoplastika.

УДК: 727.113

Д.В. Рой, студентка гр. 601-АБ

О.П. Тишкевич, к.арх., доц.,

*Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНІХ ПРОСТОРІВ ІНКЛЮЗИВНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. У статті розглянуто особливості організації внутрішнього простору загальноосвітніх закладів в умовах інклюзивного навчання, виявлено принципи їх функціонального формування.

Ключові слова: інклюзивне навчання, безбар'єрне середовище, доступність, діти з особливими потребами.

Постановка проблеми. Конституція України гарантує право на освіту всім громадянам, але через архітектурну недоступність будівель, більшість шкіл України не можуть забезпечити навчальний процес для дітей з особливими потребами. Крім цього, існує бар'єр інформаційної доступності для дітей з порушенням слуху, зору, мови, що також є перешкодою для отримання якісної освіти за місцем проживання для дітей з інвалідністю. В основу інклюзивного навчання закладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію та передбачає рівні умови отримання освіти всіх членів суспільства. За останні десятиліття проблема доступності загальноосвітніх

закладів стає надзвичайно актуальною. Сьогодні, в Україні - більше 2,8 млн людей мають статус інвалідності, з яких більше 167 тис. (2% від всього дитячого населення) – діти [6].

Недоступність дітей з інвалідністю до освіти призводить до порушення її особистісної реабілітації та інтеграції у суспільство. Успішність адаптативного процесу передбачає необхідність пристосування архітектурного середовища в цілому до потреб дітей з фізичною інвалідністю кожної категорії. В умовах інклюзивного навчання питання організації архітектурного середовища навчальних закладів набуває особливої актуальності.

Аналіз досліджень та останніх публікацій. Проблемам архітектурної доступності будівель присвячені дослідження В. К. Степанова [7], Колупаєвої А.А. [4], Найдю Ю.М. [4], Байди Л.Ю. [2], Куцевича В. В. [3]. У той же час, особливості формування внутрішніх просторів загальноосвітніх закладів в умовах інклюзії потребують додаткового дослідження.

Зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Тематика статті пов'язана з державними документами, серед яких Указ Президента України від 1 липня 2005 року № 900 "Про першочергові заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями", Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009-2015 роки "Безбар'єрна Україна", "Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах", Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про затвердження плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року".

Мета статті полягає у визначенні особливостей формування внутрішніх просторів інклюзивних загальноосвітніх закладів.

Виклад основного матеріалу. Діти з будь-яким видом інвалідності завжди мають труднощі орієнтації у просторі та переміщенні в ньому, це стосується як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. У дітей з ураженням опорно-рухового апарату виникають складності у переміщенні будівлею у горизонтальному, так у вертикальному напрямках. Діти з вадами слуху мають проблеми з визначенням початку та кінця уроку. Особливо складним є переміщення будівлею для учнів з вадами зору. Орієнтація учнів з розумовою відсталістю ускладнюється відсутністю, у приміщеннях та функціональних блоках, позначок їх функціонального призначення.

Будівля інклюзивного загальноосвітнього навчального закладу повинна задовольняти всі потреби осіб з різними видами інвалідності. Це забезпечується

простою функціонально-планувальною організацією, яка відповідатиме потребам виховання і навчання дітей з особливими потребами. Різне композиційне оформлення блоків будівлі в цілому, акцентування перетину напрямків руху, сприятимуть самотійному пересуванню будівлею дітьми з вадами.

Створення гармонійного внутрішнього оточення школи має важливий реабілітаційний та мотивуючий вплив на психічний стан дитини з інвалідністю. Згідно з останніми дослідженнями реабілітологів, в інтер'єрі необхідно дотримуватись ненасичених кольорів, використовувати синусоїдальні лінії, стилізовані квіти, язички полум'я, хвилясті лінії, запозичені у природи. Застосування в інтер'єрі кольорових, фактурних, дрібних природних орнаментів дає можливість зорової зарядки для дітей з незначними вадами зору, фокусування зору у вертикальній площині для дітей з ураженням опорно-рухового апарату, розвиває уяву дітей з затримкою розумового розвитку.

Будівля школи повинна відповідати вимогам архітектурної та інформаційної доступності. Архітектурна доступність надає можливість кожній людині потрапити в будь-яку точку будівлі. Інформаційна доступність — самотійно перебувати та переміщуватись для дітей з затримкою розумового розвитку, з вадами зору, з вадами слуху. Для безпроблемного підходу, осіб з ураженням опорно-рухового апарату передбачають пандус з ухилом не більше 8%. Наявність ліфта в значній мірі визначає доступність до самої будівлі для людей, які користуються інвалідними візками. Коли встановлення ліфта може виявитись досить затратним заходом, використовують альтернативні конструкції – підйомники, ескалатори та інше. Дверні прорізи виготовляються з врахуванням розмірів інвалідного візка. Дверне полотно повинні легко відчинятись із сидячого положення і залишатись відчиненими достатньо довго, щоб учень з труднощами пересування міг потрапити до будівлі або до класу.

Для учнів з вадами зору, крайні сходинки при вході та всередині школи фарбують у контрастні кольори, щоб дитина зі зниженим зором мала змогу орієнтуватися на них. Обов'язково потрібні бильця по обидва боки сходів на висоті 70 і 90 см (для дітей молодших класів — 50 см). Найзручнішими є бильця круглого перерізу з діаметром не менше 3–5 см. Довжина їх має бути більшою за довжину сходів на 30 см з кожного боку. Двері також краще зробити контрастного кольору. Якщо двері скляні, то на них яскравою фарбою позначають частини, що відчиняються [4]. Уздовж коридорів (по всьому периметру) передбачають бильця з маркувальною смугою, щоб дитина самотійно могла орієнтуватися у приміщенні школи (рис. 1). Ще один спосіб полегшити орієнтацію у приміщенні школи — використання різноманітного рельєфного покриття підлоги (зі зміною напрямку змінюється і рельєф

підлоги). Потенційно небезпечні елементи архітектури та інтер'єру, зокрема стовпи, перила, сходи чи лави, фарбуються в яскравий колір, щоб учні з порушеннями зору випадково на них не наштотувалися.

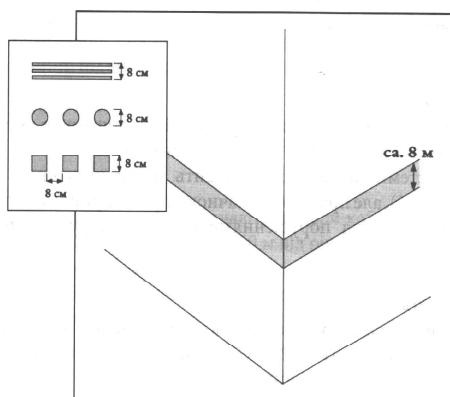

Рис. 1. Приклад розташування направляючої смуги в будівлі [1].

Інформаційна доступність забезпечується звуковими/кольоровими сигналізаторами, таблички на кабінетах написані крупним шрифтом контрастних кольорів та продубльовані шрифтом Брайля.

Різні за функціональним призначенням приміщення мають особливості в організації ергономічного середовища для осіб з особливими потребами. У роздягальнях дітям з інвалідністю виділяють зону, відокремлену від проходів, і обладнану бильцями, лавочками і гачками для сумок, одягу тощо, або ж відводять для цього невелику окрему кімнату [4]. У душовій кабіні при фізкультурній залі, так само, як і в туалеті, одну кабінку обладнують так, щоб дитина з особливими потребами могла нею користуватися (ширина дверей має бути не меншою, ніж 90 см; візок має входити у кабінку повністю). Бажано, щоб у роздягальні всі проходи були не вужчі, ніж 90 см [4].

У їдальні варто передбачити окрему непрохідну зону для учнів-інвалідів. Ширину проходів між столами для вільного пересування на інвалідному візку рекомендується збільшити до 1,1 м. Для дитини з порушеним зором має бути своє постійне місце, яким користуватиметься лише вона, і, щоб це місце знаходилося близько до буфетної стійки. Водночас не варто розміщати дітей з особливими потребами окремо від решти однокласників [4]. В читальній залі шкільної бібліотеки передбачається вільний доступ школярів з особливими потребами: частину стійки для видачі книг рекомендується переобладнати до рівня не вище 0,7 м. Книги, що знаходяться у відкритому доступі, картотеку бажано розмістити у межах зони досяжності (протягнутої руки) людини на візку, тобто не вище 1,2 м при ширині проходу біля стелажів чи картотеки не менше 1,1 м. [4]. Однією з найважливіших умов навчання є відповідна організація простору класної кімнати. Всі учні повинні мати фізичний доступ

до класної кімнати, щоб спільно зі своїми товаришами залучатися до різних видів навчальної діяльності [5]. В класній кімнаті учням необхідно мати змогу вільно пересуватися нею. Чим більшу площу вона має то краще, особливо для дітей, які користуються візками або іншими допоміжними засобами пересування. Як показало дослідження, наявні класні приміщення не мають достатньої кількості площ для складання меблів та навчального матеріалу. Це призводить до розміщення обладнання у класі та створює істотні проблеми для дітей з труднощами пересування та з порушеннями зору. Необхідно передбачити додаткові площі для зберігання меблів та навчальних матеріалів, тим самим максимально звільнити простір класного приміщення. Класи повинні мати достатню площу для можливого варіантного розміщення навчальних меблів. Особливості розміщення парт у класі для конкретної категорії інвалідності зображені на рисунку 2.

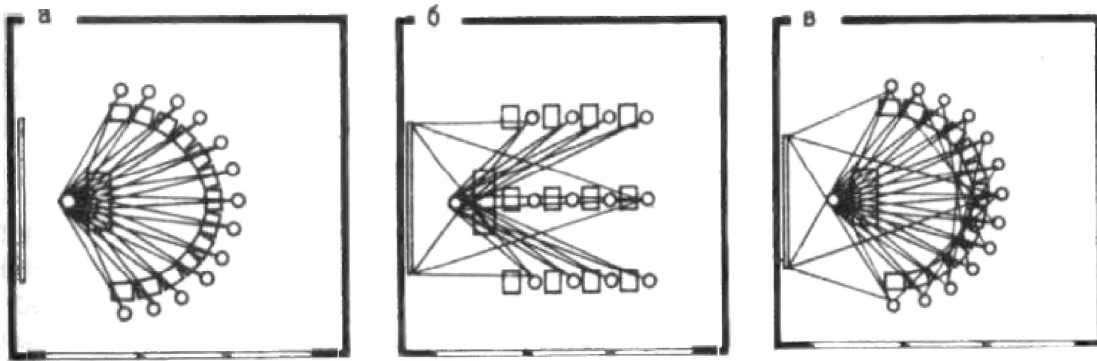

Рис 2. Варіанти розміщення парт для дітей з інвалідністю: а - індивідуально-показовий метод навчання на тактильно-слуховій основі для дітей з вадами зору; б - пояснювальний метод навчання на слухо-зоровій основі для дітей з ураженням опорно-рухового апарату; в - предметно-практичний метод навчання на дактильно-мовній та слухо-зоровій основі для дітей з вадами слуху [7].

Для того, щоб діти з порушеннями слуху краще орієнтувалися, у класі варто встановити сигнальні лампочки, що сповіщатимуть про початок і кінець уроку. Місця для тих, чий слух знижений значною мірою, обладнують електроакустичними приладами та індивідуальними навушниками [4].

Висновок. Для забезпечення навчально-виховного процесу внутрішній простір шкільної будівлі повинен відповідати архітектурно-інформаційній доступності для дітей з особливим потребами. Об'ємно-планувальна організація будівлі повинна мати чітку функціонально-планувальну структуру для вільної орієнтації дітей з інвалідністю. Класні кімнати повинні, враховувати потреби дітей, які користуються компенсаторними засобами, мати достатню площу. Інтер'єр – насичений деталями та візуальною інформацією.

Література

1. Доступність до об'єктів житлового та громадського призначення для людей з інвалідністю: метод. посіб. / Підготовлено Всеукраїнським громадським соціально-політичним об'єднанням " Національна Асамблея інвалідів України". – 5-те вид., доп. – К.: ПрАТ "Видавництво "Київська правда" КП ДАК "Укрвидавполіграфія", 2011. – 248 с.

2. Байда Л. Ю. Школа для кожного : посібник / Л. Ю. Байда. – К., 2015. – 60 с.

3. Будинки та споруди навчальних закладів : ДБН В.2.2-3-97 Зміна № 3 – Чинний від [2013-25-02]. – К.: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2013. – 17 с. – (Національний стандарт України).

4. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник / Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. та ін.; за заг. ред. Л. І. Даниленко. – К.: 2007. – 128 с.

5. Лорман Т., Деспелер Д., Харві Д. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб.: пер. з англ. / Т. Лорман, Д. Деспелер, Д. Харві – К.: ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2011. – 296 с.

6. Статистика інвалідизації в Україні. – Режим доступу: <http://ukrhelp.net/ua/statistika-invalidizatsii-v-ukraine.html>.

7. Степанов В.К. Специализированные учебно-лечебные центры / Степанов В.К. – М.: Стройиздат, 1987. - 239с.

Аннотація

В статье рассмотрены особенности организации внутреннего пространства общеобразовательных учреждений в условиях инклюзивного обучения, определены принципы их функционального формирования.

Ключевые слова: инклюзивное обучение, безбарьерная среда, доступность, дети с особыми потребностями

Summary

The article reviewed the peculiarities of the organization of the internal space of general educational institutions in the conditions of inclusive education. There were determined principles of their functional formation.

Key words: Inclusion education, barrier-free environment, accessibility, children with special needs